

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sınıf Dışı Öğrenmeye İlişkin Görüşleri

Tuba ÇENGELCİ^a

Anadolu Üniversitesi

Öz

Sınıf dışı öğrenme öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumu, doğayı ve dünyayı anlamlandırmaları için onlara somut deneyimler yaşama olanağı sunan bir yaklaşımdır. Genellikle çevre eğitimi kapsamında yararlanılan sınıf dışı öğrenme etkinlikleri öğrencileri demokratik toplumun etkin bir üyesi olarak yetiştirmeyi amaçlayan sosyal bilgiler dersi için de önemlidir. Bu çalışmanın amacı sınıf dışı öğrenme konusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesidir. Nitel araştırma yaklaşımına dayalı olarak desenlenen araştırmaya Eskişehir il merkezindeki alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki okullarda görev yapan 15 sosyal bilgiler öğretmeni katılmıştır. Araştırma verileri yarı-yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmış, veriler betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Araştırmada alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenlerin görüşlerine ilişkin bulgular ayrı ayrı ele alınarak sunulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre genel olarak öğretmenler sosyal bilgilerin içeriğinin sınıf dışı öğrenmeye uygun olduğu görüşündedir. Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenmede öne çıkan konular tarih konuları, coğrafya konuları, yerel yönetimler, çevre konuları, yardımlaşma ve meslekler biçimindedir. Sosyal bilgiler dersinde gerçekleştirilen sınıf dışı öğrenme etkinlikleri ise il içi ve il dışı geziler, sinemaya gitme, alan uzmanları ve ilgili kişilerle görüşmeler yapma ya da kaynak kişileri okula davet etme olarak belirtilmiştir. Öğretmenlerin sınıf dışı öğrenmede yaşadığı sorunların başında zaman sıkıntısı, öğrencilerin davranış sorunları, ekonomik sorunlar ve bürokratik engeller gelmektedir.

Anahtar Kelimeler

Sosyal Bilgiler Dersi, Sınıf Dışı Öğrenme, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Sosyal Bilgiler Öğretmeni, Öğretmen Görüşü.

Sosyal bilgiler öğrencilere toplumun etkin bir üyesi olmalarına yardımcı olmak amacıyla gerekli bilgi, beceri ve değerlerin kazandırıldığı bir derstir. Sosyal bilgiler, “değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programı” (Öztürk, 2009, s. 4) olarak tanımlanabilir. Sosyal bilgilerin birincil amacı kültürel farklılıkları barındıran demokratik bir toplumun yurttaşları olarak gençlerin toplumun iyiliği için bilgiye dayalı ve mantıklı karar alma becerilerini geliştirmektir (National Council for the Social Stu-

dies [NCSS], 1994). Sosyal bilgiler amaç ve içeriği bakımından yaşamla iç içe geçmiş bir derstir. Sosyal bilgiler öğretiminde sosyal yaşamla ilgili problemler öğrencilerin dikkatini çeker. Öğrenciler bu problemlerin yanıtlarını araştırmak üzere gözlem yapar, soru sorar, araştırma yaparak kendi düşüncelerini açıklar. Öğrenciler bu yolla demokratik bir vatandaşın sahip olması gereken beceriler arasında yer alan problem çözme, iletişim, sosyal katılım ve medya okuryazarlığı becerilerini kazanırlar (Deveci, 2008). Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin içerdiği bilgi, beceri ve değerleri kazanmaları öğrenmeyi sınıf dışında da sürdürmeleri, sınıf dışında öğrendiklerini

a Dr. Tuba ÇENGELCİ Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında yardımcı doçenttir. Çalışma alanları arasında sosyal bilgiler öğretimi, sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi, sosyal bilgiler dersinde yararlanılan toplumsal ve kültürel kaynaklar yer almaktadır. İletişim: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, Yunusemre Kampüsü, Tepebaşı, 26470 Eskişehir. Elektronik posta: tubacengelci@anadolu.edu.tr, tcengelci@hotmail.com Tel.: +90 222 335 0580/3439.

sosyal bilgiler ile bütünleştirmeleri ile olanaklıdır. Sosyal bilgiler dersinde öğrenilenler günlük yaşamda uygulandığında öğrencileri toplumun etkin bir üyesi olarak yetiştirme amacına ulaşılması kolaylaşır. Bu nedenle sosyal bilgiler dersinin sınıf dışı çalışmalarla desteklenmesi önemlidir. Bunun yanı sıra günümüz eğitim uygulamalarını derinden etkileyen yapılandırmacı yaklaşım, öngördüğü ilkeler ve uygulamalarla geleneksel öğretme-öğrenme sürecini değişime zorlamaktadır. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretiminin sınıf ortamıyla sınırlı kalması düşünülemez. Sosyal bilgiler öğretimi sınıf dışı etkinlik ve çalışmalarla desteklenmelidir.

Sınıf dışı eğitim, yapılandırılmış öğrenme etkinliklerinin sınıfın dışında toplum ve doğal çevre gibi değişik ortamlarda çalışılmasını içeren çok boyutlu bir süreçtir. Sınıf dışı eğitim sürecinde öğrenciler çeşitli bilgi ve beceriler kazanma olanağı elde ederler (Bunting, 2006). Sınıf dışı eğitim "sınıf dışında keşif yoluyla gerçekleşen, yaparac deneyimsel öğrenme süreci" (Priest, 1986, s. 13) biçimindedir. Sınıf dışı eğitim dünyamız üzerindeki ilişkileri doğal çevre ve insan yaşamı bağlamında ele alan geniş bir bakış açısını yansıtmaktadır (Gilbertson, Bates, McLaughlin ve Ewert, 2006). Sınıf dışı eğitim sürekli bir eğitim deneyimi olup yalnızca bir alan gezisi ya da bir haftayı okul dışında geçirmek anlamına gelmemektedir. Tüm düzeylerde öğrenmenin yaşamla bütünleşmesi biçiminde uygulanmalıdır (Ford, 1986). Çevreyle ilgili öğrenme bu eğitim geleneğinin önemli bir boyutudur. Programdaki herhangi bir konunun zenginleştirilmesini, yaparak yaşayarak ve deneyim yoluyla öğrenilmesini desteklemek için doğal ya da insan ürünü sınıf dışı çevrenin kullanımını içerir. Bu eğitim yaklaşımının düşünsel temellerini oluşturanlardan biri olarak John Dewey, okulu demokratik toplumun küçük bir modeli olarak görmektedir. Öğrenciler demokratik sorumluluklarına yakın çevrelerinde hazırlanmaktadır. Sınıf dışı eğitimde öğrenciler problemleri tanımlamayı, bunları çözmek için resmi ve sivil kurum ve kuruluşlarla nasıl çalışmalarını gerektiğini öğrenirler. Bu yolla öğrenciler pasif gözlemciler olmak yerine demokratik süreçlerin aktif katılımcıları durumuna gelmektedir (Boss, 1999).

Sınıf dışı eğitimin temel özellikleri deneyime dayanması, öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmesine olanak sağlanması, tüm duyuşları kullanmayı gerektirmesi, disiplinlerarası konulara odaklanması ve insanla doğal ortam arasındaki ilişkileri konu edinmesi biçiminde sıralanabilir. Sınıf dışı eğitim bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanların tümünde gelişimi ve öğrenmeyi desteklemektedir (Priest,

1986). Sınıf dışı eğitim geniş ve kapsamlı bir süreç kapsamaktadır. Bu çalışmada eğitim öğretme sürecine paralel olarak sosyal bilgiler dersiyile bağlantılı biçimde sınıf dışı ortam ve kaynaklar aracılığıyla gerçekleşen öğrenme ele alındığından "sınıf dışı öğrenme" kavramı temel alınmıştır.

Sosyal bilgiler dersi içerdiği konular ve kazanımlar bakımından günlük yaşamla iç içe geçmiştir. Bu nedenle içinde yaşanılan toplumdan, çevreden bağımsız düşünülemez ve yalnızca sınıf ortamı ile sınırlandırılmaz. Sınıf içi ve sınıf dışı etkinlikler yoluyla çevre ve toplum ile bütünleştirilerek amaçlarına ulaşabilir. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinde sınıf içi öğretme-öğrenme süreci kadar sınıf dışı öğrenme kaynakları ve etkinliklerinin de önem taşıdığı söylemek olanaklıdır. Sosyal bilgiler dersinde konularla bağlantılı biçimde öğrencilerin etkin olarak katılabilecekleri sınıf dışı çalışmalar yapılabilir. Bunlara pusula kullanımı ve harita yapımı, çevreyi korumaya yönelik projeler, yaşıyan ya da yerel tarih, arkeolojik kazılar ve herhangi bir konuyla ilgili toplumun görüşlerinin araştırılması örnek verilebilir (Knapp, Malcolm, Vogl ve Vogl, 1986).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında öğrencilere kazandırılması amaçlanan becerilerin birçoğu özellikle gözlem becerisi, mekânı algılama becerisi, zaman ve kronolojiyi algılama becerisi, değişim ve sürekliliği algılama becerisi, sosyal katılım becerisi ve bilgi teknolojilerini kullanma becerisi (MEB, 2004) sınıf dışı öğrenmeyi ve öğrendiklerini sınıfın dışında kullanmayı gerektirmektedir. Programda yer alan kazanımlar ve etkinlik örnekleri de öğrencilerin sınıfın dışında öğrenmek için çaba harcamasını gerekli kılmaktadır. Programda söz konusu kazanımların müze eğitimi ile de ilişkilendirileceği belirtilmiştir. Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenme konusunda çok çeşitli etkinlikler düzenlenebilir. Örneğin coğrafya konularında sınıf dışında gizli bir hazineye ulaşmak için harita ve pusula kullanma, mesafeleri ölçme çalışmaları yapılabilir. Ekonomi ile ilgili konularda öğrenciler sınıf dışında veri toplamayı ilgi çekici bulabilirler. Yiyeceklerin fiyatlarını araştırıp karşılaştırdıkları, televizyon ya da gazetede reklamını gördükleri bir ürünün gerçek ağırlığını, özelliklerini araştırdıkları çalışmalar gerçekleştirilebilirler. Tarlada yetişen bir ürünün işlem basamaklarını araştırabilirler. Sınıf dışı öğrenmede verilen örneklerde olduğu gibi birçok tema ele alınabilir (Brown, 1998). Sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek bir öğretim yöntemi olarak alan gezileri yaşayarak öğrenme biçimidir. Alan gezilerinde öğrenciler etkin bir biçimde öğrenirken birbirleriyle ve öğretmenleri arasında yoğun bir etkileşim

gerçekleşir. Alan gezileri, uzun zaman aldığı ve ekonomik anlamda masraflı olduğu gerekçesiyle eleştirilmektedir. Bununla birlikte, sınıf içindeki öğrenme deneyimi öğrencilerin birincil kaynaktan bilgiyi keşfetme ve sınıfta öğrenilenlerle yaşamdaki kişiler, nesnelere ve olaylar arasında bağ kurmayı sınırlandırmaktadır (Coughlin, 2010). Gezi-gözleme dayalı çalışmalar sosyal bilgiler öğretiminde vazgeçilmez etkinlikler arasındadır. Sosyal bilgiler dersinde yalnızca coğrafya konularında değil tüm konularda gezi-gözlem etkinlikleri düzenlenebilir. Ancak coğrafya konuları için gezi ve gözlemin ayrı bir önemi vardır. Coğrafya konularında arazi bir laboratuvar işlevi görmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerine coğrafi yerçekillerinin tanıtılması, insanların yerleşme biçimlerinin örneklendirilmesi, tarihi ve antik yerleşmelere ilişkin bilgi verilmesi, sanayi kolları ve enerji kaynaklarının öğretilmesinde gezi ve gözlem çalışmalarını öğrencilerin somutlaştırılması bakımından önemlidir (Meydan, 2009).

Sosyal bilgilerin en önemli amacı etkili vatandaş yetiştirmektir. İlkokul ve ortaokul çağındaki çocuklara vatandaşlık bilgisi ve yaşam için gerekli değer, tutum ve davranışlar sosyal bilgiler dersinde kazandırılmaya çalışılmaktadır. Sosyal bilgiler dersinde bu gelişim dönemindeki çocuklara tarih, coğrafya, psikoloji gibi sosyal bilimlerden seçilmiş bilgiler bütünlüştürücü bir anlayışla verilir (Safran, 2008). Öğrencilerin sosyal bilgiler dersi aracılığıyla etkili bir vatandaş olarak yetiştirilmelerinde bu dersin yaşamla ilişkilendirilmesi önem taşır. İlköğretim döneminde çocuk içinde yaşadığı toplumla ilgili bilgiler edinir. Burada kendisi ve çevresinde gördükleri arasında bağ kurmaya çalışır. Okulun içi ve dışı birbirini bütünlüyci ve destekleyici nitelikte ise öğrenciler üretken bir vatandaş ve yetişkin olarak gelişebilir. Eğer öğrenci bu dönemde toplumda sınıf dışı deneyimler yaşamazsa yazılı materyaller ve televizyonda gördükleriyle sınırlı bir deneyime sahip olabilir. Eğitimciler sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı deneyimleri öğrencilerde topluma ilişkin anlayış geliştirmek, soyut kavramları anlamalarına yardımcı olmak, deneyimleri karşılaştırmalarını sağlamak ve öğrencilerin sorumluluk duygularını geliştirmelerine olanak sağlamak amacıyla kullanabilirler (Conley, 2008; Knapp ve ark., 1986).

Sınıf dışı öğrenme çevresi, sınıfın dışında olmanın çok daha ötesinde bir anlam taşımaktadır. Sınıf dışı çevre bireylerin öğrenmesi için özel alanlar sağlayan, uzun bir geçmişe sahip olan, bireylerin ortamları ve birbirleriyle sosyal etkileşimine olanak veren bir yapıya sahiptir (Beard ve Wilson, 2006). Sınıf dışı öğrenme programları tarihi, kültürel ve doğal mi-

rası tanıma ve koruma; doğal kaynakların doğru ve dengeli kullanımı; ekolojik sistemlerin tanınması ve korunması gibi konuları kapsamalıdır. Ayrıca sınıf dışında disiplinlerarası öğrenme olanakları da vardır. Sınıf dışı etkinlikler, doğa içinde yaratıcı ve yapılandırıcı çalışmaları, güzel sanatları, matematiksel ölçme ve hesaplamaları ve daha birçok konuyu içerebilir. Bu da anlamlı öğrenmeler için önemli fırsatlar sunar (Altın ve Oruç, 2008). Sınıf dışı öğrenmede medya ve internet önemli birer kaynaktır. Norman bilgisayarın bireye yeni temsiller sunarak, varolan şemaları üzerinde değişiklik yapmasını sağladığını, eski ve yeni şemaları karşılaştırma yoluyla yansıtıcı düşünmeyi desteklediğini belirtmektedir (Jonassen ve Reeves, 2000). Teknoloji farklı öğrenme ortamlarının oluşturulmasını sağlamıştır. Yeni teknoloji bir yandan var olan eğitimsel yapı ve süreç içinde uygulanırken diğer yandan farklı bakış açılarından da gündeme getirmektedir. Bu bakış açılarından biri de öğrenmenin farklı alanlarda gerçekleştirilebileceğinin kabul edilmesidir. Yeni küresel iletişim altyapıları ve teknolojileri sanal eğitim biçimini gündeme getirmiştir. Bu doğrultuda bireylerin yaşam ve çalışma biçimleri mobil duruma gelmektedir (Atıcı, 2007). Bu bağlamda bilgisayar ve internet öğrencilerin doğrudan etkileşimde bulunmadığı mekân ve süreçlerle ilgili öğrenmesini kolaylaştırıcı rol oynayabilir. Sınıf dışı konular ve mekânlarla ilgili bilgisayar simülasyon programları öğrencilere gerçek ortamı tanıma olanağı sunmaktadır (Wang ve Manning, 1999). Bunun yanı sıra öğrenci dünya ile ilgili her türlü bilgiye teknoloji aracılığıyla çok kolay ulaşabilmektedir. Bu nedenle gerek sosyal bilgiler dersi konuları gerekse güncel olaylarla ilgili öğrenmelerin gerçekleştirilmesinde teknolojiyenin yararlanılması olanaklıdır.

Alanyazına bakıldığında sınıf dışı etkinliklerin etkililiği ve sınıf dışı öğrenme ortamlarının değerlendirilmesi konusunda daha çok çevre eğitimi ve fen eğitimi alanlarında çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Carrier, 2009; Dillon ve ark., 2006; Orion, Hofstein, Tamir ve Giddings, 1997; Özdemir, 2010). Sosyal bilgiler dersiyle ilgili olarak sınıf dışı öğrenmeyle ilişkilendirilebilecek nitelikte tarihi mekânların ve müzelerin öğretimde kullanılmasına yönelik çalışmalar (Dönmez, 2009; Gökkyaya ve Yeşilbursa, 2009; Güleç ve Alkış, 2003) sosyal bilgiler dersinde alan gezilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmalar (Açıkgöz, 2006; Coughlin, 2010; Nabors, Edwards ve Murray, 2009) ile yerel toplumu tanıma ve yerel toplumdan yararlanmaya dönük çalışmalar (Morris, 2006; Selanik Ay ve Deveci, 2011) göze çarpmaktadır. Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenmeyle ilgili çalışmalara genel olarak bakıldığında bu çalışmaların sınıf dışı öğrenmenin tek bir boyutuna yoğunlaştığı gö-

rılmaktadır. Genel olarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı öğrenmeye ilişkin görüşlerinin, sosyal bilgiler dersinde ön plana çıkan sınıf dışı öğrenme etkinliklerinin, sınıf dışı öğrenmenin değerlendirilmesinin ve sınıf dışı öğrenmede yaşanan sorunların ele alınmadığı söylenebilir. Sosyal bilgiler dersi yaşamın kendisini konu edinmektedir. Bu nedenle yaşamın içinde öğrenilmektedir. Öğrenciler doğal ve sosyal çevrelerini, tarihi ve coğrafi mekânları, resmi ve sivil kurum ve kuruluşları sosyal bilgiler dersi için bir kaynak olarak kullanabilir. Sosyal bilgiler dersinde konuların öğretilmesinde disiplinlerarası sınıf dışı etkinlik ve çalışmalar düzenlenebilir. Sınıf dışı öğrenmeden etkili biçimde yararlanılması öğrencilerin sosyal bilgiler dersine bakışımı ve bu dersle ilgili çalışmalarını olumlu yönde etkileyebilir. Ayrıca öğrenilenlerin yaşama transfer edilmesi ve kalıcı olması için de katkı sağlayıcı olabilir. Bu bakımdan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı öğrenme kaynak ve olanaklarının farkında olması, öğrencileri bu doğrultuda yönlendirmesi, bireysel ve toplu etkinliklerle sınıf dışı öğrenmeyi desteklemesi önem kazanmaktadır. Bu araştırma da sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenme konusunda görüşlerinin ortaya konması, sınıf dışı öğrenmeye ilgili işleyen ve aksayan konuların belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenmeye ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı öğrenmeye ilişkin tanımları nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenmeye ilişkin görüşleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenmeden yararlanan konularla ilgili görüşleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenmede gerçekleştirilen etkinliklerle ilgili görüşleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenmenin değerlendirilmesiyle ilgili görüşleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenmede yaşanan sorunlarla ilgili görüşleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenmede yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı öğrenmeye ilişkin görüşlerinin belirlenmesini amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırmanın temel özelliklerinden biri ele alınan olguyu katılımcıların bakış açısıyla anlamaya odaklanmasıdır. Bu süreçte araştırmacı veri toplama ve analizde birincil araç olarak rol oynamaktadır (Merriam, 1998). Nitel araştırma yaklaşımı kapsamında araştırma verilerinin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşmelerden yararlanılmıştır. Görüşme bireylerin deneyimlerine, ilgilerine, inançlarına, değerlerine, bilgilerine, diğer bireylerin düşünme ve hareket biçimlerini algılayışlarına ilişkin görüş kazanma olanağı sağlar (Schostak, 2005). Bu çalışmada da sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı öğrenme konusundaki anlayışları, görüşleri ve deneyimleri yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu Eskişehir il merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan 15 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcıların belirlenmesinde maksimum çeşitlilik örnekleme-sinden (Yıldırım ve Şimşek, 2005) yararlanılmıştır. Araştırmada maksimum çeşitlilik örnekleme-si kapsamında mesleki hizmet süresi ve öğrencilerin sosyoekonomik özellikleri bakımından farklılık gösteren okullarda görev yapan öğretmenler çalışma grubuna alınmıştır. Araştırma için belirlenen çalışma grubu ile mesleki hizmet süresi ve öğrencilerin sosyo-ekonomik özellikleri bakımından farklılık gösteren okullarda görev yapan öğretmenlerin sınıf dışı öğrenmeye bakışımının araştırmaya yansıtılması amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 9'u kadın, 6'sı erkektir. Öğretmenlerin 4'ü 6-10 yıl, 4'ü 11-15 yıl, 4'ü 16-20 yıl hizmet süresine sahipken, 2 öğretmen 21 yıl ve üzeri, 1 öğretmen de 0-5 yıl hizmet süresine sahiptir. Öğretmenlerin mezuniyet alanına bakıldığında 6 öğretmen sosyal bilgiler öğretmenliği mezunu olarak en büyük grubu oluşturduğu görülmektedir. Bunun yanında 3 öğretmen coğrafya öğretmenliği, 2 öğretmen tarih öğretmenliği, 2 öğretmen coğrafya ve 2 öğretmen de tarih bölümü mezunudur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 6'sı orta sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin devam ettiği okullarda, 5'i alt sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin devam ettiği okullarda ve 4'ü de üst sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin devam ettiği okullarda görev yapmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında kuramsal çerçevenin oluşturulmasının ardından sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenmeye ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formunda yer alan sorulara ilişkin uzman görüşüne başvurulmuştur. Sorular üzerinde önerilen düzeltme ve eklemelerin yapılmasının ardından bir sosyal bilgiler öğretmeni ile pilot görüşme yapılmıştır. Pilot görüşme sorularına verilen yanıtların dökümü yapılmıştır. Anlaşılmayan soru maddeleri düzeltilerek görüşme formuna son biçimi verilmiştir. Pilot görüşmede elde edilen verilen araştırma kapsamına alınmamıştır.

Hazırlanan görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde öğretmenlerin cinsiyeti, meslekteki hizmet süreleri, mezun oldukları alan ve görev yaptıkları okulun sosyo-ekonomik düzeyine ilişkin sorular yer alırken ikinci bölümde görüşme sorularına yer verilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesi sırasında yapılan ön görüşmelerde öğretmenlere meslekteki hizmet süreleri, mezun oldukları alan ve görev yaptıkları okulun sosyo-ekonomik düzeyine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Araştırmanın veri toplama aracını oluşturan görüşme formlarında öğretmenlerden bu bilgiler tekrar istenerek kayıt altına alınmıştır. Öğretmenlere yöneltilen görüşme soruları şöyledir:

- Sınıf dışı öğrenmeyi nasıl tanımlarsınız?
- Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenmeye ilişkin görüşleriniz nelerdir?
- Sosyal bilgiler dersinde hangi konuların öğretiminde sınıf dışı kaynakları kullanıyorsunuz?
- Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenme konusunda ne tür etkinlikler gerçekleştiriyorsunuz?
- Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenmeyi nasıl değerlendiriyorsunuz?
- Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenme etkinliklerini gerçekleştirirken ne tür sorunlar yaşıyorsunuz?
- Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenmeden daha etkili biçimde yararlanılmasına yönelik olarak önerileriniz nelerdir?

Görüşme sorularına son biçimi verildikten sonra Eskişehir İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden araştırma için gerekli resmi izin alınmıştır. Daha sonra görüşme yapılacak öğretmenler belirlenmiş ve öğretmenlerden görüşme için randevu alınmıştır. Araştırmacı görüşme öncesinde öğretmenlere araştırmanın

amacı ve kapsamı ile ilgili bilgi vermiş, öğretmenlerden bilgilendirme metnini okuyarak izin belgesini imzalamalarını istemiştir. Öğretmenlerden görüşme formunda yer alan kişisel bilgilerle ilgili sorularını yanıtlamaları istenmiştir. Görüşmenin ses kayıt cihazı ile kaydedileceği öğretmenlere bildirilmiştir. Görüşmeler sırasında öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenmeye ilişkin görüşlerini rahat bir ortamda dile getirmeleri yönünde çaba harcanmıştır. Araştırmacı daha derinlemesine veri elde etmek amacıyla öğretmenlerden yanıtlarını örneklandırmelerini ve ek bilgiler vermelerini istemiştir. Görüşmeler 2010-2011 öğretim yılı bahar döneminde Mart ve Nisan aylarında tamamlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde betimsel analizden yararlanılmıştır. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Araştırmacı araştırma soruları ve kavramsal boyuttan yola çıkarak bir çerçeve oluşturmuş, bu doğrultuda verilerin hangi temalar altında düzenleneceğini belirlemiştir.

Dijital ses kayıt cihazı ile gerçekleştirilen görüşmelere ait ses dosyaları bilgisayar ortamına aktarılmış ve araştırmacı tarafından yazılı forma dökülmüştür. Bu süreçte katılımcılara numara verilmiş, bu numaralar kod isim biçiminde doğrudan alıntılarda kullanılmak üzere kaydedilmiştir. Araştırmacı görüşme verileriyle ilgili kodlamaları yaparken bir başka uzmandan da kodlama yapmasını istemiş, veri setini uzmana basılı biçimde iletmiştir. Elde edilen kodlamalar temalar ile birlikte araştırmacı ve alan uzmanı tarafından incelenmiş "görüş birliği" ve "görüş ayrılığı" olan konular üzerinde tartışılarak gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği Görüş Birliği/Görüş Birliği+Görüş Ayrılığı X 100 formülü kullanılarak yapılmıştır. Buna göre araştırmanın güvenilirliği .98 olarak hesaplanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırma verilerinin çözümlenmesiyle elde bulgular sunulmuştur. Tablolarda üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak ortaya çıkan temalar ayrı ayrı verilmiştir. Bulgular öğretmen görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılarak desteklenmiş, öğretmenlere verilen katılımcı numarası kod isim biçiminde kullanılmıştır. Bulgular sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı öğrenmeye ilişkin

tanımları, sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenme, sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenmeden yararlanılan konular, sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenme etkinlikleri, sınıf dışı öğrenmenin değerlendirilmesi, sınıf dışı öğrenmede yaşanan sorunlar ile sınıf dışı öğrenmede yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri başlıkları altında ele alınmıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sınıf Dışı Öğrenmeye İlişkin Tanımları

Tablo 1'de sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı öğrenmeye ilişkin tanımları görülmektedir.

Tablo 1.
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sınıf Dışı Öğrenmeye İlişkin Tanımları

Üst sosyo-ekonomik düzey	Yaşayarak ve yaparak öğrenme Geziler Okul dışı etkinlikler Kütüphaneden yararlanma Okul dışında öğrenme amaçlı yapılan görüşmeler
Orta sosyo-ekonomik düzey	Gezi ve gözlem yoluyla öğrenme Evde araştırma Sınıf dışında kitaplardan öğrenme İnternette öğrenme
Alt sosyo-ekonomik düzey	Aile içinde öğrenme Çevrede öğrenme İnternette öğrenme Geziler

Tablo 1'de sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı öğrenmeye ilişkin tanımları görülmektedir. Öğretmenlerin görüşlerine bakıldığında üst-sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenlerin sınıf dışı öğrenme denildiğinde genel olarak sınıfın dışında yaşayarak ve yaparak öğrenme ve gezileri anladıkları görülmektedir. Bu konuyla ilgili olarak Ö8 görüşünü "Sınıf dışı öğrenme denildiğinde çocukları konuların içeriğine göre ilgili yerlere götürüp görerek, yaşayarak, yaparak öğrenme olarak ben algılıyorum. Örneğin işlediğimiz konularla ilgili, tarih konularında yakınlarda tarihe ilgili eserler varsa oralara götürüp gezdirmek, müzeler varsa oralara götürmek, yerinde öğrenme olarak algılıyorum" biçiminde dile getirmiştir. Orta sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenlerin çoğunluğu da sınıf dışı öğrenmeye ilişkin tanımlarında gezi ve gözlem yoluyla öğrenmeden söz etmişlerdir. Ancak öğretmenler evde araştırma ve İnternette öğrenmeyi de sınıf dışı öğrenme kapsamında vurgulamışlardır. Ö1 sınıf dışı öğrenmeyle ilgili görüşünü "Daha çok gezi gözlem, sergilerin gezilmesi veya işte önemli tarihi yerlerin, doğal güzelliklerin gezilip görülmesi aklıma geliyor veya evde kendi araştırmaları olabilir, aile içinde olabilir. Çeşitli kitaplardan veya İnternette, çeşitli kaynaklardan veri alması olabilir"

sözleriyle dile getirmiştir. Alt sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenler ise sınıf dışı öğrenme tanımlarında gezilerden söz etmekle birlikte aile içinde, çevrede öğrenme ya da İnternette ve medyadan öğrenmeden söz etmişlerdir. Ö14 sınıf dışı öğrenme konusunda "Sınıf dışı öğrenme geziler, katılan etkinlikler. Onun dışında öğrenciler Sosyal bilgiler dersinde toplumsallaşma olduğu için özellikle aile, arkadaş çevresi, onlar da çok fazla etkili, sadece ders içinde değil, özellikle medyayı çok fazla kullanıyoruz, televizyon, İnternet, gazete, onları anlıyoruz kısaca" diyerek görüşlerini açıklamışlardır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin genel olarak sınıf dışı öğrenmede geziler yoluyla görerek yaşayarak öğrenmeyi ön plana çıkardıkları söylenebilir. Bunun dışında özellikle alt sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenler aile içinde, yakın çevrede öğrenme; medyadan ve internette öğrenmeyi de sınıf dışı öğrenme kapsamında ele almıştır.

Sosyal Bilgiler Dersinde Sınıf Dışı Öğrenme

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenmeye ilişkin görüşleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2.
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Sınıf Dışı Öğrenmeye İlişkin Görüşleri

Üst sosyo-ekonomik düzey	Sosyal bilgiler dersi sınıf dışı öğrenmeye uygun Sosyal bilgiler dersinde sınıf ortamında öğrenilecek çok konu yok Toplumsal bilgiler ve çevre konuları sınıf dışında öğrenmek için elverişli
Orta sosyo-ekonomik düzey	Sosyal bilgiler dersinde öğrenilenler toplumsal yaşama dönük Sosyal bilgiler dersinde yaşantıya dayalı örnek verme olanaklı Sosyal bilgiler konuları doğal ve sosyal çevrede görülebilir.
Alt sosyo-ekonomik düzey	Sosyal bilgiler dersinde konular günlük yaşamla ilişkili Sosyal bilgiler dersinde örnekler günlük yaşamdan verilebilir Sınıf dışında sosyal bilgiler dersinde çok kaynak var

Tablo 2'de görüldüğü gibi genel olarak araştırmaya katılan tüm öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin sınıf dışı öğrenmeye uygun olduğunu, sosyal bilgiler dersinin toplumsal yaşama dönük olduğunu ve sosyal bilgiler dersinde sınıf içinde örneklerin günlük yaşamdan verilebildiğini düşünmektedirler. Üst sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenlerin bir bölümü sosyal bilgiler dersinde sınıf ortamında öğrenilebilecek çok fazla konu olmadığını düşünmektedirler. Ö2 bu konudaki görüşünü "Sosyal bilgiler diğer derslerden biraz daha sivriliyor. Kesinlikle sınıf dışı öğrenmeye yer verilmesi gerekiyor."

Çünkü sınıf ortamında öğrenilecek çok fazla birşey olmuyor. Vatandaşlıkla ilgili derslerde mesela sınıf ortamında ve okulda bir uygulama yoksa bunu dışarıdan görmek zorundalar” sözleriyle açıklamıştır. Orta sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenler sosyal bilgiler dersinde öğrenilenlerin toplumsal yaşama dönük olduğunu, öğrencilerin bu derste öğrendiklerini günlük yaşamlarında kullanmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Ö10’un konuyla ilgili “...devlet vatandaş ilişkilerini anlamak, vatandaşlık hak ve sorumluluklarını yerine getirmek için sosyal bilgileri bilmek zorunda. Yasal haklarını, insan haklarını öğrenmek için en azından dilekçe hakkını kullanmak, dilekçe yazmak için sosyal bilgileri bilmeli diye düşünüyorum. Sosyal bilgiler yaşamın içinde.” sözleri sosyal bilgiler dersinin toplumsal yaşama dönük olma özelliğini açıklamaktadır. Alt sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenler ise sosyal bilgiler dersinde daha çok konuları sınıf içinde günlük yaşamla ilişkilendirme, örnekleri günlük yaşamdan verme ve öğrencilerin sınıf dışından ulaştıkları kaynaklardan yararlanmaları üzerinde durmuşlardır. Ö4 bu konuda “Sınıf dışı öğrenme olmazsa olmaz sosyal bilgiler dersinde. Mutlaka olması gerekiyor. Çünkü en çok örneği hayattan veriyoruz. Sınıf dışından çok fazla örnek vermek zorunda olduğumuz için şart sınıf dışı öğrenme” biçiminde bir açıklama yapmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersinin sınıf dışı öğrenmeye uygun olduğunu ve bu derste sınıf dışı öğrenmenin gerçekleşmesi gerektiğini düşünmektedirler.

Sosyal Bilgiler Dersinde Sınıf Dışı Öğrenmeden Yararlanılan Konular

Tablo 3’te sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenmeden yararlanılan konulara ilişkin görüşleri verilmiştir.

Tablo 3.
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Sınıf Dışı Öğrenmeden Yararlanılan Konulara İlişkin Görüşleri

Üst sosyo-ekonomik düzey	Tarih konuları Coğrafya konuları Yerel yönetimler
Orta sosyo-ekonomik düzey	Tarih konuları Coğrafya konuları Çevre kirliliği Geri dönüşüm
Alt sosyo-ekonomik düzey	Tarih konuları Yardımlaşma ve dayanışma Meslekler

Tablo 3’te görüldüğü gibi sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenmeden yararlanılan konulara ilişkin görüşleri gösterilmiştir. Öğretmenler genel olarak tarih ve coğrafya

konularında sınıf dışı öğrenmeden yararlandıklarını belirtmişlerdir. Ö11 tarih konularında sınıf dışı öğrenmeden yararlanma konusunu “Altıncı sınıf konularında var Anadolu Uygarlıkları onun içinde olabilir. Biz her sene altıncı sınıflar adına Anadolu Uygarlıkları’nı yerinde görme açısından Frigya Vadisi’ne gezi düzenliyoruz. Yazlıkaya’yı yakından incelettiriyoruz. Öğrenilenlerin daha fazla akılda kalması sağlanıyor” biçiminde açıklamıştır. Coğrafya konularında sınıf dışı öğrenmeden yararlanma ile ilgili olarak ise Ö2 “Coğrafya konularında çok önemli. Uygulamalarımızı iklim uygulamalarını ya da İç Anadolu Bölgesi’yle ilgili anlatacağımız ürünleri hem tarım hem hayvancılık hem de madenleri öğreteceğimiz zaman sınıf dışı geziler çok önem kazanıyor ya da burada ekonomik kalkınmayı sağlayacak fabrikalar varsa onlara gidiyoruz” diyerek yaptıkları uygulamadan söz etmiştir. Üst sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenler diğer katılımcılardan farklı olarak yerel yönetimler konusunda da sınıf dışı öğrenmeden yararlandıklarını belirtmişlerdir. Ö12 yerel yönetimlerle ilgili olarak sınıf dışı öğrenmeden nasıl yararlandıklarını “Belediyelerle yerel yönetimlerle ilgili konular olduğu zaman öğrencilerimizi oraya yönlendiriyoruz. Öğrencilerimizin hepsini gönderemsek bile birkaç kişiyi gönderip onların ağzından birinci ağızdan alıyoruz” sözleriyle açıklamıştır. Orta sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenler ise sosyal bilgiler dersinde çevre kirliliği ve geri dönüşümle ilgili konuların öğretilmesinde sınıf dışı öğrenmeden yararlandıklarını belirtmişlerdir. Ö7 bu konuda “Çevre kirliliğinin azaltılmasıyla ilgili olabilir, fabrikalarla ilgili olabilir. Porsukumuzun temizlenmesi onlar için güzel bir, yakın çevreden güzel bir örnek. Geri dönüşüm olayı Eskişehir’de güzel bir şekilde işliyor, onunla ilgili öğrencilerin gördüklerinden, izlenimlerinden yararlanıyoruz” diyerek görüşünü açıklamıştır. Alt sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenler ise tarih konularına ek olarak yardımlaşma ve dayanışma konuları ile meslekler konularının öğretiminde sınıf dışı öğrenmeden yararlandıklarını belirtmişlerdir. Ö14 yardımlaşma ve dayanışma konusunu “Mesela en son konumuz yardımlaşma, dayanışma, toplumsallaşma, yakın zamanda olan depremden örnek veriyoruz” diyerek ülkede yaşanan depremle ilgili sınıf dışından yaşamdan örneklerle ele aldıklarını belirtmiştir. Ö3 ise meslekler konusunda sınıf dışı öğrenmeden nasıl yararlandıklarını “Mesleklerin seçimi daha çok kullandığımız konulardan bir tanesi. Öğrencinin ileride kendisine nasıl bir yaşam tarzını benimseyeceği konusunda daha çok o kişilerle görüşmesi ya da o mesleğin iyi yönleri ya da zor yönlerini birebir kişi-

lerden daha çok öğrenmesini tercih ediyoruz.” biçiminde açıklamıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin gezi yoluyla tarih ve coğrafya konularında, uzman kişilerden bilgi alma ve görüşme yapma yoluyla yerel yönetimler ve meslekler konularında, yakın çevreden ya da güncel olaylardan yararlanarak da çevre konuları ve yardımlaşma konularında sınıf dışı öğrenmeden yararlandıkları söylenebilir.

Sosyal Bilgiler Dersinde Sınıf Dışı Öğrenme Etkinlikleri

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenme etkinliklerine ilişkin görüşleri tablo 4'te verilmiştir.

Üst sosyo-ekonomik düzey	İl içi ve il dışı geziler Alan uzmanları ile görüşme yapma Kütüphane taraması Sinemaya gitme Okulda yazarlarla, şairlerle söyleşilere katılma Çeşitli meslek gruplarını okula davet etme
Orta sosyo-ekonomik düzey	İl içi ve il dışı geziler Sinemaya gitme Yerel yöneticilerle görüşme yapma Kütüphaneye gitme Müzelere gitme İnternette araştırma yapma Okula uzman kişileri davet etme
Alt sosyo-ekonomik düzey	İl içi ve il dışı geziler Sinemaya ve tiyatroya gitme İlgili kişilerle görüşme yapma

Tablo 4'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenme etkinlikleri arasında il içi ve il dışı gezilerden söz ettikleri belirlenmiştir. Bunun dışında sinemaya gitme, alan uzmanları ve ilgili kişilerle görüşmeler yapma ya da kaynak kişileri okula davet etme öğretmenler tarafından dile getirilen sınıf dışı öğrenme etkinlikleri arasındadır. Üst sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenlerin bir bölümü bu etkinliklerin yanı sıra okulda yazarlarla, şairlerle söyleşiler yapma ve çeşitli meslek gruplarını okula davet etme etkinliklerinden söz etmişlerdir. Ö2 bu etkinlikleri “Zaman zaman okulumuza bilgilendirme amaçlı ya da sohbet amaçlı misafirlerimiz geliyor. Onlarla sohbetler edilebiliyor. Yazarlar, şairler gelebiliyor ya da görevliler gelebiliyor. Sağlık uzmanları, polis arkadaşlar geliyor. Üniversiteden geliyorlar, okulumuz faal bir okul olduğu için birçok şeyi zaten çocuklar öğreniyorlar, paylaşıyorlar” sözleriyle açıklamıştır. Orta sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenler sınıf dışı öğrenme etkinlikleri arasında yerel yöneticilerle görüşmeler yapma, kü-

tüphaneye ve müzelere gitme, internette araştırma yapmadan da söz etmişlerdir. Ö11 “Geçen yıllarda özellikle vatandaşlık konusuyla bağlantılı olarak yüksek mahkemeler ya da işte yerel yönetimler, merkezi yönetimlerden valiyeye yönlendirdim. Yerel yönetimlerden belediye başkanına yönlendirdim” biçimindeki açıklamalarıyla öğrencileri kaynak kişilerle görüşme yapmaya yönlendirdiğini ifade etmiştir. Alt sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenler ise geziler ve ilgili kişilerle görüşme yapma dışında sinemaya ve tiyatroya gitme etkinliğinden söz etmişlerdir. Ö9 bu etkinliklerle ilgili uygulamalarını “Tiyatro ve sinemalarda yine uygun olduğu zamanlarda toplu olarak gitmeyi tercih ediyoruz. Bu sinema ve tiyatroların içeriğinin Sosyal Bilgiler dersi konularıyla ilgili olmasına özen gösteriyoruz” sözleriyle açıklamıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı öğrenme etkinliklerine bakıldığında başta gezi düzenleme olmak üzere öğrencileri kaynak kişilerle yönlendirme ya da okula kaynak kişi davet etme etkinliklerinin ön plana çıktığı görülmektedir.

Sınıf Dışı Öğrenmenin Değerlendirilmesi

Tablo 5'te sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı öğrenmenin değerlendirilmesine ilişkin görüşleri görülmektedir.

Üst sosyo-ekonomik düzey	Sınıf dışı öğrenmeyi performans görevi olarak değerlendirme Sınıf dışı çalışmaları ödev olarak değerlendirme Sınıfta güncel olayların paylaşılmasını değerlendirmeye alma
Orta sosyo-ekonomik düzey	Sınıf dışı öğrenmeyi performans görevi olarak değerlendirme Proje ve performans ölçeklerine göre değerlendirme Öğrencilerin kendilerini ifade etme becerilerinin değerlendirilmesi
Alt sosyo-ekonomik düzey	Sınıf dışı öğrenmeyi performans görevi olarak değerlendirme Geziler sonrası sınıfta sözlü değerlendirme yapma Gezi günlüğü yoluyla değerlendirme

Tablo 5'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan tüm öğretmenlerin sınıf dışı öğrenme ile ilgili çalışmalarını performans görevi olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir. Üst sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenler sınıf dışı çalışmaları ödev olarak değerlendirdiklerini ve sınıfta güncel olay paylaşımına katılımı değerlendirmede göz önünde tuttuklarını belirtmişlerdir. Ö15 öğrencilerin sınıf dışı çalışmalarını ödev biçiminde değerlendirmesini şöyle anlatmaktadır:

Öğrencilerin bireysel olarak gittikleri yer varsa, o hafta yurt dışına çıkacaksa gittiği yerle ilgili bilgi getirmesini istiyoruz. Bir öğrencimizin babası yurt dışında bir restorasyon çalışmasında görevliydi. Öğrenciden babasıyla röportaj yapmasını istedim. Öğrenci babasıyla röportaj yaptı ve sınıfta okudu. Diğer öğrenciler de bu çalışmaların nasıl yapıldığını öğrenmiş oldular. Böyle bireysel yönlendirmeler yapabiliyoruz. Öğrenci yaptığı çalışmaların karşılığını mutlaka alıyor. Diğerlerinden farklı olarak ekstra bir çalışma yapmış oluyor.

Orta sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenler sınıf dışı öğrenmeyi performans görevi olarak değerlendirdiklerini, bunu proje ve performans ölççeklerine göre yaptıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin kendilerini ifade etme becerilerinin sınıf dışı öğrenmenin önemli bir göstergesi olduğunu bu nedenle öğrencilerin kendilerini ifade etme becerilerini değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Ö6 bu konudaki uygulamasını şöyle ifade etmiştir:

Sınıf dışı öğrenmede başarılı olan öğrenciler zaten derste de genelde başarılı öğrencilerdir. Sosyal ilişkileri, aile tarafından belirli bir kültür birikimi yüklenmiş, öğretmenleri tarafından sürekli ilgi gösterilen. Belirli öğrenciler var, sınıf dışı kaynaklardan yararlanan, bu öğrenciler derslerinde hep başarılı öğrenciler. Sınıf içerisinde de sosyal ilişkilerinde çok başarılı olmayan öğrenciler bu sınıf dışı öğrenmeyi de çok iyi yürütemiyorlar. Yani unutuyor öğrenci. Yazdığı ödevi unutuyor, öbür gün çıkıp geliyor böyle isteksiz, motivasyonsuz. Başarılı öğrenciler sınıf dışında da daha etkili bir öğrenim yapıyorlar. Bu nedenle öğrencilerin kendini ifade becerisi sınıf dışı öğrenmesinin göstergesi gibi. Bunu değerlendirerek öğrencinin çalışması ile ilgili fikir edinmek mümkün.

Alt sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenler ise sınıf dışı öğrenmeyi performans görevi olarak değerlendirmelerinin yanı sıra gezi-lerle ilgili sözlü değerlendirme yaptıklarını ve öğrencilere gezi günlüğü yazdırarak bu günlükleri değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Ö13 gezi günlüğü değerlendirmesini şöyle açıklamaktadır:

Gezi günlüğü şeklinde yazmalarını istiyorum. Öğrencinin gezi edindiği bilgiler ve duygu düşünceleri de olabilir. Bir kalıp koymuyoruz ya da belirli sorularımız yok. Öğrenci istediği şekilde yazabiliyor. Günlükleri tek tek okuyup dönüt vermiyorum ama içerisinden seçmelerle, tek tek tüm öğrencilerle görüşmek çok uzun sürüyor. İçerisinden belirli örnekleri, çok iyi, orta derecede olan ya da hiç önem göstermemiş olan öğ-

rencilerden seçip onların değerlendirilmesi. Tüm öğrencilerin günlüklerini okuyorum ama dönüt vermede belirli ölçütlere göre seçip yapıyorum.

Genel olarak araştırmaya katılan öğretmenlerin sınıf dışı öğrenmeye ilgili çalışmaları performans görevi olarak değerlendirdikleri, öğrencilerin sınıf dışı çalışmalarını değerlendirmeye yansıtma ya çalıştıkları söylenebilir.

Sınıf Dışı Öğrenmede Yaşanan Sorunlar

Tablo 6'da sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı öğrenmede yaşanan sorunlara ilişkin görüşleri görülmektedir.

Tablo 6.
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sınıf Dışı Öğrenmede Yaşanan Sorunlara İlişkin Görüşleri

Üst sosyo-ekonomik düzey	Zaman sorunu Davranış sorunları Sınıf dışı kaynaklardan nasıl yararlanılacağına bilinmemesi Öğrenilenleri günlük yaşama aktaramama
Orta sosyo-ekonomik düzey	Zaman sorunu Ekonomik sorunlar Bürokratik engeller Organizasyon sorunları Ailelerin sınıf dışı etkinliklere izin vermemesi Sosyal etkinliklerden haberdar olmama
Alt sosyo-ekonomik düzey	Ekonomik sorunlar Sınıf dışı etkinliklere tüm öğrencilerin katılmaması Davranış sorunları Bürokratik engeller Başarı düzeyi düşük sınıflarda öğrencilerin gezilere isteksiz olması

Tablo 6'da görüldüğü gibi üst sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenler sınıf dışı öğrenmede yaşadıkları sorunlar arasında zaman sorunu, davranış sorunları, sınıf dışı kaynaklardan nasıl yararlanılacağına bilinmemesi ve öğrenilenlerin günlük yaşama aktarılamamasından söz etmişlerdir. Ö8 zaman sorunu ve öğrencilerin davranış sorunlarıyla ilgili görüşünü "Zaman sorunu var. SBS sınavı var, öğrencilerin sınavı hazırlanması lazım, üç saat ders saatimiz var. Ders dışı öğrenme harika bir şey. Bunların bir arada olması biraz zor. Bir de sorumluluk almak, davranış problemleri çıkabiliyor. Öğrencilerle problem yaşadığım oldu geçmiş yıllarda." sözleriyle açıklamıştır. Orta sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenler zaman sorununun yanı sıra ekonomik sorunlar, bürokratik engeller, organizasyon sorunları, ailelerin sınıf dışı etkinliklere izin vermemesi ve sosyal etkinliklerden haberdar olmama sorunlarını dile getirmişlerdir. Ö5 sorunlarla ilgili görüşünü "Gezilerde ekonomik olarak, organizasyon, bir de sorumluluk sorunu olabiliyor. Bir de sınıf dışı sosyal etkinliklerden haberi-

almaz olmuyor. Örneğin geçen hafta sonu şehir merkezinde bir müzik etkinliği vardı. Çoğunun haberinin olmadığını düşünüyorum. Görmeli, paylaşmalı. Böyle etkinlikleri yapanlar çocuklara, okullara ulaşmalı” biçiminde dile getirmiştir. Alt sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenler ise davranış sorunlarının yanı sıra ekonomik sorunlar, sınıf dışı öğrenme etkinliklerine tüm öğrencilerin katılmaması, bürokratik engeller ile başarı düzeyi düşük sınıflarda öğrencilerin gezilere isteksiz olması sorunlarından söz etmişlerdir. Ö4 yaşadıkları sorunları “En büyük engelimiz para sıkıntısı. Şehir içindeki gezilerde belediyeler çok yardımcı oluyorlar. Belediyeyle telefon ettiğimizde gezi düzenlemeyi düşünüyoruz araç ayarlar mısınız dediğimizde gelip öğrencimizi alıyorlar, dönüşte okulun kapısına bırakıyorlar. Ama şehir dışı seyahatleri turlarla yapmak zorundayız. En önemli sıkıntımız ekonomik” biçiminde ifade etmiştir. Farklı sosyo-ekonomik düzey okullarında yaşanan sorunların genel anlamda zaman sorunu, davranış sorunu, bürokratik engeller ve ekonomik sorunlar etrafında yoğunlaştığı görülmektedir.

Sınıf Dışı Öğrenmeye İlişkin Öneriler

Tablo 7’de sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı öğrenmeye ilişkin önerileri görülmektedir.

Tablo 7.
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sınıf Dışı Öğrenmeye İlişkin Önerileri

Üst sosyo-ekonomik düzey	Sınıf dışı öğrenmede diğer derslerle işbirliği yapılmalı Kulüp çalışmaları yapılmalı Alan gezileri ve kamplar yaygınlaşmalı Aileler bilinçlendirilmeli
Orta sosyo-ekonomik düzey	Sınıf dışı etkinlikler ders saati içinde yapılabilmeli Okul yönetimi sınıf dışı çalışmalarda öğretmene yardımcı olmalı Okul yönetimi-aile ve öğretmen işbirliği sağlanmalı Sınıf dışı çalışmalar öğrencilerin ilgi duyduğu alanlarda yapılmalı Öğrencilere gezi kültürü kazandırılmalı Resmi kurumlar ve sivil toplum kuruluşları okulları sosyal etkinliklerden haberdar etmeli
Alt sosyo-ekonomik düzey	Eğitim CD’leri ve İnternet yoluyla evde öğrenme sağlanmalı Geziler için izin süreci kolaylaştırılmalı Aileler bilinçlendirilmeli

Tablo 7’de görüldüğü gibi üst sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenler sorunlara yönelik olarak sınıf dışı öğrenmede diğer derslerle işbirliği yapılmasını, kulüp çalışmalarını yapılmasını, alan gezileri ve kampların yaygınlaşmasını ve ailelerin bilinçlendirilmesini önermişlerdir. Ö15 sınıf dışı öğrenmenin etkili biçimde gerçekleştirilmesine yönelik önerilerini “Yurt dışındaki yaygın ve uzun

sürekli sınıf dışı olanaklarının ülkemizde olması gerektiğini düşünüyorum. Ülkemizde sadece izcilik ünitesinde bu tür uygulamalar yapılıyor. Hani uygulamalı eğitimse, yeni program öyle, o zaman bu alan gezileri, dediğiniz kamplar, ders dışı öğrenmenin yaygınlaşması lazım” biçiminde açıklamıştır. Orta sosyo-ekonomik düzeyde görev yapan öğretmenler sınıf dışı etkinliklerin ders saati içinde yapılabilmesini, okul yönetiminin sınıf dışı çalışmalarda öğretmene yardımcı olmasını önermişlerdir. Ayrıca okul yönetimi-aile ve öğretmen işbirliğinin sağlanması gerektiğini, sınıf dışı çalışmaların öğrencilerin ilgi duyduğu alanlarda yapılmasını, öğrencilere gezi kültürü kazandırılması gerektiğini, resmi kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarının okulları sosyal etkinliklerden haberdar etmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ö11 zaman sorununa yönelik olarak sınıf dışı etkinliklerin ders saatinde yapılmasına ilişkin önerisini “Ders dışında gidilmesine öğrenci zaman ayırmak istemiyor. Ders içinde yönlendirilirse, mesela benim iki saat dersim mi var, size iki saat süre. Belediyeden önceden ayarlanmış araçlar olursa ben rahatlıkla müzeyi de gezer gelirim, ya da herhangi bir tesisi de gezebilirim” sözleriyle dile getirmiştir. Alt sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenler ise eğitim CD’leri ve İnternet yoluyla evde öğrenmenin sağlanmasını, geziler için izin süreci kolaylaştırılmasını ve ailelerin bilinçlendirilmesini önermişlerdir. Ö14 izin sürecine ilişkin önerisini “Gezi için izin süreci kolaylaştırılabilir, o zaman daha fazla gezi yapılabilir. Sınıf dışı öğrenmede o kolaylaştırılabilir” sözleriyle açıklarken Ö4 ailenin bilinçlendirilmesine ilişkin görüşünü “Aile tamamen bilgisiz. Çevre dar, aile ilgisiz ve bilgisiz. İlgisizliğin de en önemli sebebi bilgisizlik. Kendisi yetersiz olduğu için, çocuğa nereden ne şekilde yardımcı olacağını bilemediği için sıkıntı oradan kaynaklanıyor. Sınıf dışı öğrenme için de velilerin bilinçlendirilmesi gerekiyor.” biçiminde dile getirmiştir. Öğretmenlerin genel anlamda sınıf dışı öğrenme ile ilgili yaşadıkları sorunlara ve sınıf dışı öğrenmenin daha etkili biçime getirilmesi konusunda öneriler getirdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin sınıf dışı öğrenmenin sosyal bilgiler dersi ile birlikte diğer derslerle bütünlük içinde gerçekleştirilmesi, etkinliklerin okul saati içinde yapılması, bürokratik sürecin kolaylaştırılması, ailenin bilinçlendirilerek aile-okul ve öğretmen işbirliğinin sağlanması konularında öneriler getirdikleri söylenebilir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmada öğretmenlerin sınıf dışı öğrenme denildiğinde genellikle gezi-gözlem yoluyla öğrenmeyi anladıkları belirlenmiştir. Üst sosyo-ekonomik

düzey okullarda görev yapan öğretmenlerin sınıf dışı öğrenmeye ilişkin tanımlarının alanyazında daha çok örtüştüğü söylenebilir. Alanyazında sınıf dışı öğrenme tanımı öğrencilerin içinde yaşadıkları dünyaya ilişkin bilgi, beceri ve tutum kazanmak amacıyla ilgili mekân ya da süreçleri yerinde görerek öğrenmesi vurgulanmaktadır (Ford, 1986; Richardson ve Simmons, 1996). Özellikle alt sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenlerin sınıf dışı öğrenme ile ilgili olarak ailede ve sosyal çevrede öğrenme tanımı yapması, sınıf ve okul düzeyinde sınıf dışına yönelik çok fazla etkinlik yapılamaması ile ilişkilendirilebilir. Orta ve alt sosyo-ekonomik düzeyde görev yapan öğretmenlerin sınıf dışı öğrenme içinde internet ve medyaya yer vermesi de öğrencilerin sınıf dışında ulaştığı iki önemli öğrenme kaynağının internet ve medya olduğunu göstermektedir. Öğrenciler günlük yaşamlarında medya ve internet aracılığıyla birçok öğrenme gerçekleştirmektedirler. Üst sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenlerin interneti sınıf dışı öğrenme kapsamında ele almaması okulda ve sınıfta öğrencilerin internete ulaşma ve kullanma olanağının daha fazla olması ile açıklanabilir.

Araştırmaya katılan tüm öğretmenler sosyal bilgiler dersinin sınıf dışı öğrenmeye uygun bir ders olduğunu belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler öğrencilere içinde yaşadıkları toplumu ve dünyayı tanıtan, onlara etkili vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandıran bir derstir. Öğrenci sosyal bilgileri sınıfın dışında da görebilir ve öğrenebilir. Sosyal bilgiler içerdiği konular ve yapısıyla yaşamı yansıtan bir derstir. Sosyal bilgiler dersi yaşama dönük olmadığından öğrenciler için anlamlı olmamaktadır. Zhao ve Hoge (2005) araştırmalarında ilköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin olumsuz tutuma sahip olduklarını, sosyal bilgilerin önemini ve yaşamlarıyla ilişkisini kavramadıklarını ortaya koymuşlardır. Yalnızca sınıf ortamı ve ders kitabıyla sınırlı sosyal bilgiler dersinin amaçlarına ulaşabilmesi güç görünmektedir. Bu araştırmada dikkat çeken nokta orta ve alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğretmenlerin sınıf dışı öğrenme ile ilişkili olarak daha çok günlük yaşamdan örnek verme ve öğrenilenlerin günlük yaşamda görülmesi üzerinde durmalarıdır. Buradan hareketle orta ve alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğretmenlerin daha çok öğrencilerin sınıf dışında bireysel olarak gerçekleştirdikleri öğrenmeleri sınıf ortamına getirmeleri ve ders sürecine yansıtılmalarını vurguladıkları söylenebilir.

Araştırmaya katılan tüm öğretmenler daha çok tarih ve coğrafya konularının öğretiminde sınıf dışı öğrenmeden yararlandıklarını belirtmişlerdir. Tarih

konularında yakın çevrede bulunan tarihi alanlara gezi yaptıklarından söz etmişlerdir, coğrafya konularında da iklim, bitki örtüsü ve madenler konusunda yakın çevredeki kaynaklardan yararlandıklarını belirtmişlerdir. Alanyazında da sınıf dışı öğrenme ile ilgili yapılan çalışmalarda da tarih ve coğrafya incelemeleri için yakın çevreye yapılan geziler ele alınmaktadır (Beames ve Ross, 2010; Potter ve Henderson, 2004). Üst sosyo-ekonomik düzeydeki öğretmenlerin yerel yönetimler konusunu vurgulaması öğrencileri kaynak kişilerle görüşmeye yönlendirmeleri ile açıklanabilir. Boss (1999) ise sınıf dışı eğitimin vatandaşlık katılımı ve sorumluluğunun öğretimi için etkili yollardan biri olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda alanyazında sınıf dışı eğitimin demokratik vatandaşlık ve katılm boyutunda yöneticilerle görüşme yapmaktan daha geniş bir boyutta ele alındığı söylenebilir. Orta sosyo-ekonomik düzeydeki öğretmenler çevre kirliliği ve geri dönüşüm konusunu sınıf dışı öğrenme kapsamında ele aldıklarını belirtmişler, bu konularla ilgili yakından yararlandıklarını belirtmişlerdir. Alanyazında sınıf dışı eğitim ve çevre eğitimi kavramlarının “sınıf dışı çevre eğitimi” biçiminde bütünleştirildiği ve bu konuda çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Harrison, 2010; Stewart, 2008). Bu bakımdan çevre eğitiminin sınıf dışı öğrenmeye en uygun konulardan biri olduğu söylenebilir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğretmenler ise özellikle deprem örneğini vererek yardımlaşma ve dayanışma konularının öğretiminde güncel olaylardan yararlandıklarını belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin içinde yaşadıkları toplum ve dünyaya ilişkin anlayış geliştirmelerinde güncel olayları izlemeleri ve güncel olaylarla ilgili bilgileri varolan bilgileriyle ilişkilendirerek analiz etmeleri önemlidir. Alanyazında sosyal bilgiler dersinde güncel olayların kullanılmasına ilişkin çalışmalar bulunmaktadır (Alazzi, 2008; Deveci, 2007, 2008). Ancak sınıf dışı öğrenmede güncel olayların yerini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda güncel olaylardan yararlanmanın olgu ve olayları yerinde inceleme anlayışına dayanan sınıf dışı eğitimde sık başvurulan yollardan biri olmadığı söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğretmenler sınıf dışı öğrenme kapsamında gerçekleştirilen etkinliklerin başında il içi ve il dışı gezilerden söz etmişlerdir. Alanyazında genel olarak gezi-gözlem çalışmalarının sosyal bilgiler dersinde akademik başarıya olumlu etkisini ortaya koyan çalışmalar göze çarpmaktadır (Açıkgöz, 2006; Ayva, 2010). Alanyazında ve bu araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda gezilerin sınıf dışı öğrenme bağlamında öğretme-öğrenme sürecine olumlu katkı sağladığı söylenebilir. Gezi-

lerin yanı sıra araştırmaya katılan üst sosyo-ekonomik düzeydeki okullarda okula yazar ve meslek gruplarını davet etme ön plana çıkmaktadır. Orta sosyo-ekonomik düzeydeki okullarda da okula uzman kişi davet edildiği belirtilmiştir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki okullarda ise öğrencilerin çeşitli meslek grupları ile röportaj yapmaya yönlendirildiği belirtilmiştir. Alt sosyo-ekonomik düzey okullarda sınıf dışı öğrenmenin daha bireysel gerçekleştiği, öğrencilerin bireysel olarak yaptıkları etkinliklerin ön planda olduğu görülmektedir. Ancak sınıf dışı öğrenmenin temel özelliklerinden biri öğrencilerin sosyalleşmesine, birbirleriyle ve öğretmenle etkileşimde bulunarak öğrenmesine, iletişim becerilerini geliştirmelerine fırsat vermesidir (Humberstone ve Stan, 2011; Rickinson ve ark., 2004). Bu nedenle bu durumun sınıf dışı öğrenmenin doğasına tam olarak uygun olduğu söylenemez. Sosyal bilgilerde sınıf dışı öğrenmede bireysel etkinliklerden çok grup olarak ya da sınıfça yapılan etkinliklere yer verilmesi gerektiği söylenebilir.

Öğretmenlerin genel olarak sınıf dışı öğrenme etkinlikleri ve ürünleri performans görevi olarak değerlendirip nota dönüştürdükleri belirlenmiştir. Bunun dışında üst sosyo-ekonomik düzey okullarda öğrencinin günlük yaşamında yapacağı bir gezi ya da yaşamındaki bir farklılığın sınıf dışı öğrenme kapsamında ödev olarak verilmesi ve bu çalışmanın öğrenciye değerlendirme biçiminde yansımadır. Öğrenci yapacağı bir gezi ya da ulaşabildiği kaynak kişiyle görüşme yaparak sosyal bilgiler dersi kapsamında bir rapor hazırlamaktadır. Orta sosyo-ekonomik düzeydeki öğretmenler ise öğrencilerin sınıf dışı öğrenmeye katılımı ile akademik başarısı ve kendini ifade etme becerisini ilişkilendirmiş, bunlar arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu söylemişlerdir. Bu nedenle öğrencilerin kendini ifade etme becerilerini değerlendirerek sınıf dışı öğrenme konusunda fikir sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğretmenler ise sözlü değerlendirme ve gezi günlüğünden söz etmişlerdir. Alanyazına bakıldığında araştırmalarda (O'Brien, 2009; Sukhontapatipak ve Srikosamatra, 2012) sınıf dışı öğrenmenin etkililiğinin yansıtıcı alan notları, gözlem ve tutum ölçekleri ile değerlendirildiği görülmektedir. Bu araştırmada da öğretmenlerin sınıf dışı öğrenmede kullandıkları değerlendirme yollarının alanyazında olduğu gibi öğrencilerin deneyimlerine ilişkin kazanımlarını, duyu ve düşüncelerinin ortaya koymaya yönelik olduğu söylenebilir.

Araştırmada öğretmenlerin sınıf dışı öğrenmede yaşadıkları sorunlar arasında zaman sorunu önemli yer tutmaktadır. Öğretmenler ders içeriğindeki

konuları yetiştirme kaygısı ile öğrencilerin ders dışı zamanlarda sınıf dışı öğrenme için zaman ayıramaması sorunundan söz etmişlerdir. Bunun dışında öğrencilerin özellikle gezilerde davranış sorunlarına yol açması öğretmenlerin belirttiği diğer bir sorundur. Üst sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenler bu sorunların yanı sıra sınıf dışı kaynaklardan yararlanmayı bilmeme, sınıf dışında gerçekleşen öğrenmelerin günlük yaşama aktaramamadan söz etmişlerdir. Üst sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenlerin sınıf dışı öğrenmenin gerçekleşmesi sürecindeki sorunlara işaret ettikleri söylenebilir. Dillon ve arkadaşları (2006) sınıf dışı çalışmaların etkili olması için özenli bir biçimde planlanması, uygulanması ve daha sonra mutlaka değerlendirilmesi, etkisinin izlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Orta ve alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğretmenlerin ise ekonomik engeller, bürokratik engeller, aile işbirliği ve organizasyon sorunları gibi sınıf dışı öğrenmenin planlama ve hazırlık aşamalarına ilişkin sorunları vurguladıkları görülmüştür. Alanyazında sosyal bilgiler dersinde gezi etkinliklerinde yaşanan sorunlar ekonomik sorunlar, bürokratik engeller olarak belirtilmektedir (Demir, 2009; Güleç ve Alkış, 2003). Sınıf dışı öğrenmenin etkili biçimde gerçekleşmesi için planlama ve uygulama süreçlerinden değerlendirme boyutuna kadar tüm aşamaların incelenerek sorunların çözümü için gereken önlemlerin alınması gerektiği söylenebilir.

Öğretmenlerin sınıf dışı öğrenme ile ilgili önerilerine bakıldığında belirttikleri sorunlara paralel öneriler getirdikleri görülmektedir. Üst sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenler zaman sorununa çözüm olarak ve bir anlamda sınıf dışı öğrenmenin uygulama boyutu ile ilgili olarak sınıf dışı öğrenmede diğer derslerle işbirliği, kulüp çalışmaları, alan gezileri ve kampların yapılmasını önermişlerdir. Orta sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenler de zaman sorununa çözüm olarak sınıf dışı etkinliklerin ders saati içinde yapılmasını önermişlerdir. Orta sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenlerin önerilerinin sınıf dışı öğrenmenin okul, aile, öğretmen, resmi kurumlar ve sivil toplum kuruluşları işbirliğinde gerçekleşmesine yönelik olduğu görülmektedir. Ayrıca davranış sorunlarına çözüm olarak da öğrencilere gezi kültürü kazandırılması gerektiğini önermişlerdir. Orta sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenlerin sınıf dışı öğrenme sorunlarına uygulama olanağını artıracı öneriler getirdikleri söylenebilir. Alt sosyo-ekonomik düzey okullarda görev yapan öğretmenler ise yine öğrencilerin sınıf dışında evde bireysel olarak

eğitim CD'leri ve internet yoluyla evde öğrenmelerinin sağlanmasına yönelik öneriler getirdikleri görülmektedir. Özellikle alt sosyo-ekonomik düzey okullarda öğrencilerin sınıf olarak katılacakları sınıf dışı öğrenme etkinliklerinin düzenlenmesi konusunda bu okullara gerekli olanakların sağlanması sınıf dışı öğrenme anlayışının daha geniş anlamda ele alınmasına yardımcı olabilir.

Araştırmada elde edilen sonuçlara dayalı olarak şu öneriler getirilebilir:

- Öğretmenlerin sınıf dışı öğrenmeyi daha sistematik ve kolay biçimde uygulayabilmeleri için onlara sınıf dışı öğrenmenin amacı, kapsamı, planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi konusunda bilgilendirici eğitim verilebilir.
- Öğretmenler için sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğrenmenin gerçekleştirilebileceği konular ve etkinliklere ilişkin bir etkinlik rehberi oluşturulabilir.
- Özellikle alt ve orta sosyo-ekonomik düzey okullarda sınıf dışı etkinliklerin gerçekleştirilebilmesi için ekonomik destek olanakları sağlanabilir.
- Sınıf dışı öğrenme için bürokratik izin süreci kolaylaştırılabilir.
- Sınıf dışı öğrenmede öğretmenlerin iş yükü ve sorumluluğunun paylaşılması amacıyla okul, aile ile yakın çevredeki resmi ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği sağlanabilir.



Social Studies Teachers' Views on Learning Outside the Classroom

Tuba ÇENGELCİ^a
Anadolu University

Abstract

Learning outside the classroom help students interpret their society, nature, and the world through concrete experiences. Although learning outside the classroom is usually used for environmental education, it is very important for the social studies course which aims to train students as active members of a democratic society. The purpose of this study is to understand social studies teachers' views on learning outside the classroom regarding the social studies course. 15 social studies teachers from low, middle, and high socio-economic levels schools in Eskişehir participated in this qualitative study. The data of the study were obtained from semi-structured interviews and analyzed using descriptive analysis. According to findings of the study, the social studies teachers believed that content of the social studies course was suitable for learning outside the classroom. History and geography topics, local administrations, environmental issues, cooperation, and professions were mentioned as the main subjects for learning outside the classroom. Outside learning activities were exemplified as organizing trips in and out of province, and going to the cinema, interviewing with experts and resource people, or inviting them to the school. Teachers experienced problems about time and students' behaviors as well as economic problems, and bureaucratic obstacles regarding outdoor learning.

Key Words

Social Studies Course, Learning Outside the Classroom, Social Studies Education, Social Studies Teacher, Teachers' Views.

Social studies help students develop necessary knowledge, skills, and values to be active members of their society. Öztürk (2009, p. 4) defines social studies as "a teaching program which integrates knowledge and methods of the social sciences and humanities to train active citizens who decide based on knowledge and solve problems in changing conditions." The primary purpose of social studies is to develop knowledge based rational decision making skills of the young people as democratic citizens (National Council for the Social Studies [NCSS], 1994). Students gain democratic citizenship skills such as problem solving, social participation, and media literacy through the social studies course (Deveci, 2008).

Students can acquire knowledge, skills, and values of the social studies course if they continue learning social studies outside the classroom. Outdoor education is a multidimensional process which presents study of constructed learning activities in outside places as community and natural settings (Bunting, 2006). Priest (1986, p. 13) defines outdoor education as "an experiential method of learning by doing, which takes place primarily through exposure to the out-of-doors." Outdoor education can be understood as integrating life and learning in all educational stages. Learning outside the classroom which reflects a broad approach that examines relationships within the context of natural environment and human life

- a Tuba ÇENGELCİ, Ph.D., is an assistant professor of Primary Education. Her research interests include teaching social studies, values education in social studies, social and cultural resources in social studies course. *Correspondence:* Assist. Prof. Tuba ÇENGELCİ, Eskişehir Anadolu University, Faculty of Education, Department of Primary Education, Yunusemre Campus, Tepebaşı, 26470 Eskişehir, Turkey. Email: tubacengelci@anadolu.edu.tr; tcengelci@hotmail.com Phone: +90 222 335 0580/3439.

should be perceived as the integration of learning with life at all levels of education. John Dewey, whose thoughts comprise one of the intellectual foundations of outdoor education, sees school as a model of a small democratic society. Students are prepared to their democratic responsibilities in their local community (Boss, 1999; Gilbertson, Bates, McLaughlin, & Ewert, 2006; Ford, 1986).

Outdoor education is based on experience. It includes relationship between natural environment and human, and requires experiential learning, using all senses, and focusing on interdisciplinary subjects (Priest, 1986). Outdoor education includes a comprehensive and long process. In this study, "learning outside the classroom" term is adopted to explain learning which occurs in outside environment and resources related with the social studies course. Knowledge selected from social science disciplines as history, geography, psychology etc. is presented in a holistic structure to train effective citizens in the social studies course (Safran, 2008). Social studies includes daily life in terms of its objectives and content. Outside learning activities may be conducted within the scope of social studies course to develop an understanding about society and help students explore abstract concepts. These activities can be exemplified as using a compass and making maps, environmental projects, local history, and archaeological excavations, investigating people's views about a social issue, field trips, and observational studies (Brown, 1998; Conley, 2008; Coughlin, 2010; Knapp, Malcolm, Vogl, & Vogl, 1986; Meydan, 2009). Many of the Social Studies Teaching Program's skills such as observation, social participation, using information technology, perception of place, time, and chronology, change and continuity (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2004) require outdoor learning and using knowledge outside of the classroom.

Outside environment provides special places and interaction opportunities for learners (Beard & Wilson, 2006). Outdoor learning programs may contain subjects such as knowing and protecting historical, cultural, and natural heritage, and ecological systems, using natural resources in a right and balanced way (Altın & Oruç, 2008). Additionally, technological developments, using computer, media, and internet let educators set various learning environments (Atıcı, 2007; Jonassen & Reeves, 2000; Wang & Manning, 1999). In this context, computer and internet may facilitate learning regarding the places and processes which students cannot interact directly.

In the literature, there are some studies deal with efficacy of outdoor activities, and assessing outdoor learning environments in environmental education and science education (Carrier, 2009; Dillon et al., 2006; Orion, Hofstein, Tamir, & Giddings, 1997; Özdemir, 2010). In the scope of the social studies course, some studies focus on using historical places and museums (Dönmez, 2009; Gökçaya & Yeşilbursa, 2009; Güleç & Alkış, 2003), organizing field trips (Açıkgöz, 2006; Coughlin, 2010; Nabors, Edwards, & Murray, 2009), and exploring local community (Morris, 2006; Selanik Ay & Deveci, 2011).

The content of the social studies course reflects life. Therefore, it should be learned in life. Learning outside the classroom may influence students' perceptions towards the course positively. Moreover, outside activities may help them transfer their knowledge to real life situations. Awareness of social studies teachers regarding learning outside the classroom is important. They are expected to organize outside learning activities to support social studies teaching. This study is based on the need to understand how social studies teachers perceive learning outside the classroom and their views about advantages and problems of learning outside the classroom.

Purpose

The present study aimed to understand social studies teachers' views on learning outside the classroom. The following questions were addressed in the study:

1. How do social studies teachers define learning outside the classroom?
2. What do social studies teachers think about learning outside the classroom?
3. What are social studies teachers' views about subjects in which learning outside the classroom is used in social studies course?
4. What are social studies teachers' views about activities conducted outside the classroom for the social studies course?
5. What are social studies teachers' views about assessment of learning outside the classroom in the social studies course?
6. What are social studies teachers' views about problems regarding learning outside the classroom in the social studies course?
7. What are social studies teachers' suggestions for the problems regarding learning outside the classroom in the social studies course?

Method

Research Model

Qualitative research methods, which try to understand facts from the viewpoint of participants (Merriam, 1998), were used in the study. Interviews provide information about individuals' experiences, interests, beliefs, values, knowledge, and their perceptions about others' views and acts (Schostak, 2005). Social studies teachers' views on learning outside the classroom were explored through semi-structured interviews in this study.

Participants

The study group included a total of 15 social studies teachers from primary schools in the central city of Eskişehir. Maximum variation sampling (Yıldırım & Şimşek, 2005) was used to select teachers who would be willing to participate in the study. The criteria determined by the researcher included teachers' years of teaching, and different socio-economic status. A total of 15 teachers, 6 of whom were from middle, 5 of whom from low socio-economic status, and 4 of whom were from high socio-economic status, participated in the study.

Data Collection

The research data were collected via semi-structured interviews. An interview form was prepared by the researcher. One the interview form was examined by field experts, their corrections and additions were considered. After the review of the form, a pilot interview was conducted with a social studies teacher. Questions were redesigned after the pilot interview. Research was conducted through the formal permission of the Provincial National Education Directorate. Teachers who would participate in the study were called and appointments were made with them. The researcher explained the purpose of the research to each participant, and asked them to sign personal permission text before the interviews. Participants were required to exemplify their views to get data in detail. Interviews were conducted in the spring term of 2010-2011 academic years.

Data Analysis

Descriptive analysis method was used to analyze the data. A framework was formed in light of the research questions, and themes were described to organize data of the research. The interview

audio-records were transferred to the computer from digital sound recorder and transcribed by the researcher. Participants were assigned code names and their code names were recorded to cite their views in the results. The analyses were done by the researcher and another field expert independently. Then, researchers compared their thoughts and reached an agreement on the points they had differing views about. The reliability of the study was calculated with the use of Agreement / Agreement + Disagreement X 100 suggested by Miles and Huberman (1994). The reliability of the study was found 98%.

Results

Results of the study revealed that teachers understand learning outside the classroom as learning through the field trips and observation. All teachers agreed on the idea that the content of the social studies course is suitable for learning outside the classroom. Teachers usually used outside learning activities in historical and geographical issues. They said that they organize field trips to the historical places, and use environmental sources in geographical issues as climate, flora, and mine. Outside activities were listed as organizing trips in and out of province, and going to the cinema, interviewing with experts and resource people, or inviting them to the school. According to results of the study, learning outside the classroom was assessed as performance tasks. Teachers experienced problems about time, students' behavioral problems, economic problems, and bureaucratic obstacles. Teachers put forth suggestions for the problems regarding learning outside the classroom.

Discussion

Results of the study revealed that teachers understand learning outside the classroom as learning through field trips and observations. It can be said that descriptions of teachers from high socio-economic status schools regarding learning outside the classroom overlap much more with the literature. Learning outside the classroom can be defined as learning about the world by seeing places and processes to acquire knowledge, skills, and attitudes (Ford, 1986; Richardson & Simmons, 1996). Teachers from low socio-economic status schools defined learning outside classroom as learning in the family and social environment. It can be said that this is a result of lack of outside activity opportunities in these schools.

Learning outside the classroom can be conducted in the social studies course from the viewpoint of teachers. If the social studies course does not reflect real life, students cannot comprehend the importance of the course, and associate it with their lives (Zhao & Hoge, 2005). Therefore, outside activities can help educators point relationship with the social studies and life.

All of the participants depicted that they use outside activities mostly in teaching history and geography. They explained that they organize field trips to the historical places, and use environmental sources in geographical issues as climate, and flora. There are some studies (Beames & Ross, 2010; Potter & Henderson, 2004) focusing on field trips for historical and geographical investigations. Additionally, Boss (1999) explains outdoor education as one of the effective ways to teach civic participation and responsibility. It can be said that learning outside the classroom presents wider perspective than interviewing administrators. Teachers from middle socio-economic status schools stated that they use outside learning activities in subjects about environmental pollution, and recycling in the close environment.

In the literature, there are some studies (Harrison, 2010; Stewart, 2008) which combine the terms of "outdoor education" and "environmental education" as "outdoor environmental education." It can be said that environmental education is one of the most suitable subjects for learning outside the classroom. Teachers from low socio economic status schools indicated that they use current events to teach cooperation and unity after an earthquake. There are some studies on using current events in the social studies course (Alazzi, 2008; Deveci, 2007, 2008). However, there isn't any study about using current events in the learning outside the classroom. In this respect, it can be said that using current events is not directly serve to the learning outside the classroom which is based on examining facts and events in the real places.

Teachers primarily mentioned field trips as one of the outside learning activities. There are some studies (Açıkgöz, 2006; Ayva, 2010) about the positive effects of field trips in social studies. It can be claimed that field trips have advantages for teaching-learning process in the social studies course. As well as field trips, inviting an author or an expert from the specific profession was explained as one of the activities of learning outside the classroom by some teachers from high socio-economic status schools. Teachers from middle socio-economic status

schools said that they invite field experts to the school for outside learning studies. Students from low socio economic status schools were required to interview with people from different professions in the scope of outside learning activities. It is seen that students generally do individual activities in low socio-economic status schools. However, one of the characteristics of the learning outside classroom is the interaction of students with each other and with their teachers, as well as developing communication skills (Humberstone & Stan, 2011; Rickinson et al., 2004). Therefore, it can be said that individual activities or inviting experts to the school or classroom are not appropriate ways for learning outside the classroom. Group activities can be recommended in the outside environments for the social studies course.

Outside learning activities can be evaluated through reflective field notes, observation, and attitude scales (O'Brien, 2009; Sukhontapatipak & Srikosamatara, 2012). In the study, it is understood that teachers assess outside learning activities as performance tasks. It can be said that teachers prefer to use assessment methods to figure out students' gains, thoughts, and emotions regarding the outside learning experience.

The results of the study showed that organizing time is one of the important problems faced with by teachers. It can be claimed that teachers from high socio-economic status point problems in outside learning process. Dillon et al. (2006) states that outside learning activities should be planned, practiced, and evaluated carefully to be effective. Teachers from middle and low socio-economic status schools mentioned about the problems regarding the preparation and planning stages of the outside learning as economic problems, bureaucratic obstacles, family cooperation and organizational problems. Similarly, the main problems regarding field trips in the social studies course are defined as economic problems, and bureaucratic obstacles in some studies (Demir, 2009; Güleç & Alkış, 2003). It can be said that all stages of learning outside the classroom should be handled in planning practice and evaluation process in detail, and necessary measures should be taken to solve the problems.

Regarding the findings of the present study following suggestions can be offered; seminars regarding the purpose, scope, planning, practice, and assessment of learning outside the classroom can be organized for teachers. Especially, low and middle socio-economic status schools can be

supported financially. The bureaucratic process for learning outside the classroom can be facilitated for teachers. School, family, governmental and non-governmental organizations can cooperate for organizing outside learning activities.

References/Kaynakça

Açıkgöz, M. (2006). *Sosyal bilgiler öğretiminde gezi-gözlem ve inceleme yönteminin etkililiğinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Alazzi, K. F. (2008). Historical and political events on the development of social studies education in Jordan's secondary schools. *American Educational History Journal*, 35(2), 331-345.

Altın, B. N. ve Oruç, S. (2008). Çocukluk döneminde doğa sporlarının çevre eğitiminde kullanımı. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(35), 10-18.

Atıcı, B. (2007). Sosyal bilgi inşasına dayalı sanal öğrenme çevrelerinin öğrenci başarısı ve tutumlarına etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 32(143), 41-54.

Ayva, Ö. (2010). *Sosyal bilgiler dersi öğrenme öğretme süreci ile ilgili öğrenci görüşleri*. International Conference on New Trends in Education and Their Implications. <http://www.iconte.org/FileUpload/ks59689/File/58.pdf> adresinden 16 Aralık 2011 tarihinde edinilmiştir.

Beames, S., & Ross, H. (2010). Journeys outside the classroom. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 10(2), 95-109.

Beard, C., & Wilson, J. P. (2006). *Experiential learning: A handbook of best practice for educators and trainers*.

Boss, J. A. (1999). Outdoor education and the development of civic responsibility. *Appalachia Educational Laboratory*, 1031 Quarrier St., Charleston, WV 25301-2314. Retrieved October 24, 2011 from <http://www.eric.ed.gov>.

Brown, R. G. (1998). Outdoor learning centers: realistic social studies experiences for K-6 students. *Social Studies*, 89(5), 199-204.

Bunting, C. J. (2006). *Interdisciplinary teaching through outdoor education*. Champaign, IL: Human Kinetics.

Carrier, S. J. (2009). The effects of outdoor science lessons with elementary school students on preservice teachers' self-efficacy. *Journal of Elementary Science Education*, 21(2), 35-48.

Conley, M. W. (2008). *Content area literacy learners in context*. Boston: Pearson Education.

Coughlin, P. K. (2010). Making field trips count: collaborating for meaningful experiences. *The Social Studies*, 101, 200-210

Demir, M. K. (2009). Sınıf öğretmenlerinin gözlem gezilerine yönelik tutum ve görüşlerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(2), 467-478.

Deveci, H. (2007). Sosyal bilgiler dersinde güncel olayların öğretimine ilişkin öğretmen görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7, 417-451.

Deveci, H. (2008). Sosyal bilgilerde bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılması. Ş. Yaşar (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 187-206). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Dillon, J., Rickinson, M., Teamey, K., Morris, M., Choi, M.Y., Sanders, D. et al. (2006). The value of outdoor learning: evidence from research in the UK and elsewhere. *School Science Review*, 87(320), 107-111.

Dönmez, C. (2009). Sosyal bilgiler derslerindeki tarihi mekânların kullanımının öğrenci görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesi. E. Ö. Yiğit (Ed.), *IV. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi* içinde (s. 656-666). İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Ford, P. (1986). *Outdoor education: Definition and philosophy*. ED 267 941. Retrieved December 1, 2012 from <http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED267941.pdf>.

Gilbertson, K., Bates, T., McLaughlin, T., & Ewert, A. (2006). *Outdoor education methods and strategies*. Champaign, IL: Human Kinetics.

Gökkaya, A. K. ve Yeşilbursa, C. C. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımının akademik başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 483-506.

Güleç, S. ve Alkış, S. (2003). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin iletişimsel boyutu. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 63-78.

Harrison, S. (2010). 'Why are we here?' Taking 'place' into account in UK outdoor environmental education. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 10(1), 3-18.

Humberstone, B., & Stan, I. (2011). Outdoor learning: primary pupils' experiences and teachers' interaction in outdoor learning. *Education 3-13: International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*, 39(5), 529-540.

Jonassen, D., H. & Reeves, T. C. (2000). *Learning with technology: Using computers as cognitive tools*. Retrieved November 26, 2012 from <http://www.aect.org/edtech/ed1/pdf/24.pdf>.

Knapp, C. E., Malcolm, S., Vogl, S., & Vogl, R. (1986). *Using the outdoors to teach social studies: Grades 3-10*. ERIC Clearinghouse on Rural Education and Small Schools, Las Cruces. Retrieved October 24, 2011 from <http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED269192.pdf>.

Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Meydan, A. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde gezi-gözlem ve doğa eğitimi. R. Turan, A. M. Sünbül ve H. Akdağ (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar-1* içinde (s. 241-261). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Miles, M. B., & Huberman, M. A. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. London: Sage Publication.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2004). *Sosyal bilgiler dersi 6 ve 7. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu*. <http://ttkb.meb.gov.tr/program.aspx?tur=&lisetur=&ders=&sira=&sınıf=&sayfa=2> adresinden 10 Şubat 2009 tarihinde edinilmiştir.

Morris, R. V. (2006). The land of hope: third-grade students use a walking tour to explore their community. *Social Studies*, 97(3), 129-132.

Nabors, M. L., Edwards, L. C., & Murray, R. K. (2009). Making the case for field trips: What research tells us and what site coordinators have to say. *Education*, 129(4), 661-667.

National Council for the Social Studies. (1994). *Expectations of excellence: curriculum standards for the social studies*. Washington, DC: National Council for the Social Studies.

- O'Brien, L. (2009). Learning outdoors: The Forest School approach, *Education 3-13: International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*, 37(1), 45-60.
- Orion, N., Hofstein, A., Tamir, P., & Giddings, G. J. (1997). Development and validation of an instrument for assessing the learning environment of outdoor science activities. *Science Education*, 81(2), 161-171.
- Özdemir, O. (2010). Doğa deneyimine dayalı çevre eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin çevrelerine yönelik algı ve davranışlarına etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 125-138.
- Öztürk, C. (2009). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 1-31). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Potter, T. G., & Henderson, B. (2004). Canadian outdoor adventure education: Hear the challenge -Learn the lessons. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 4(1), 69-87.
- Priest, S. (1986). Redefining outdoor education: A matter of many relationships. *Journal of Environment Education*, 17(3), 13-15.
- Richardson, M., & Simmons, D. (1996). *Recommended competencies for outdoor educators*. Retrieved December 2, 2012 from <http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED391624.pdf>.
- Rickinson, J., Dillon, J., Teamey, K., Morris, M., Choi, M.Y., Sanders, D. et al. (2004). A review of research on outdoor learning. *Shrewsbury: Field Study Council. National Foundation for Educational Research*. Retrieved December 2, 2012 from <http://www.peecworks.org>.
- Safran, M. (2008). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. B. Tay ve A. Öcal (Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 1-19). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Schostak, J. F. (2005). *Interviewing and representation in qualitative research projects*. Berkshire, GBR: McGraw-Hill Education.
- Selanik Ay, T., & Deveci, H. (2011). Sosyal bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarından yararlanma: Bir eylem araştırması. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 83-115.
- Stewart, A. (2008). Whose place, whose history? Outdoor environmental education pedagogy as 'reading' the landscape. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 8(2), 79-98.
- Sukhontapatipak, C., & Srikosamatara, S. (2012): The role of field exercises in ecological learning and values education: action research on the use of campus wetlands. *Journal of Biological Education*, 46 (1), 36-44.
- Wang, B., & Manning, R. E. (1999). Computer simulation modeling for recreation management: a study on carriage road use in Acadia National Park, Maine, USA. *Environmental Management*, 23(2), 193-203.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zhao, Y., & Hoge, J. D. (2005). What elementary students and teachers say about social studies. *The social studies*, 96(5), 216-221.